
SZERKESZTŐI ELŐSZÓ

Molnár E., Nagy E. (2023): Alföldi városok a 21. században. Szerkesztői előszó. CITY.HU Várostudományi Szemle. 3(2), 5–13.

Alföldi városok a 21. században

Szerkesztői előszó

Molnár Ernő¹ – Nagy Erika²

A globalizáció világában a különböző *hálózatokba* (tudásáramlásokba, migrációs folyamatokba, árukat és szolgáltatásokat áramoltató termelési hálózatokba stb.) *integrálódás minősége* – melynek a szűkebb értelemben vett gazdasági szempontokon túl társadalmi és környezeti összetevői is vannak – meghatározza egy-egy település, régió vagy nemzetgazdaság fejlődési pályáját. Miközben – a vonatkozó kutatások szerint – a hálózatokba kapcsolódás jellege és hozadécai függenek a lokális tényezőktől, valójában az integráció – különösen félperiférikus vagy periférikus társadalmi-gazdasági környezetben – gyakran vezet a *lokális kapcsolódások gyengüléséhez* (Dawley, MacKinnon, Pollock 2019). A fejlődési pálya elszakadhat a helyi (természeti és társadalmi) gyökerektől, ami a társadalmi-térbeli egyenlőtlenségek növekedésével, illetve új dimenzióinak megjelenésével járhat. Ez a tendencia már önmagában is indokolja a kérdést: *számít-e még az „alföldiség” a 21. század harmadik évtizedében?* Egyáltalán: miben ragadható meg az „alföldiség” napjainkban, beszélhetünk-e alföldi városokról a szó földrajzi tényeket rögzítő jelentésén túl?

Tematikus kiadványunknak különleges aktualitást ad az Alföld egyes térségeinek mind intenzívebb *ipari termelési hálózatokba kapcsolódása*, mely az utóbbi bő évtizedben kapott látványosabb lendületet. A rendszerváltozás óta domináns, külföldi működőtőke vezérelte modernizáció (újraiparosítás) egyre határozottabban látszik megjeleni

---

¹ egyetemi docens, DE TTK Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszék,
email: molnar.erno@science.unideb.hu

² tudományos főmunkatárs, HUN-REN KRTK RKI ATO, Békéscsaba,
email: nagy.erika@rtk.hun-ren.hu

az ország korábban jobbára iparát vesztő keleti régiójában is (Barta 2002; Gál, Lux 2022; Kiss 2010; Lengyel, Varga 2018). Ez újra felveti az Alföld-kutatás klasszikus, régóta feszegetett kérdését (Beluszky 2001; Tóth 1988): *megkésettégről vagy másságról* (is) beszélünk a régió gazdaságának és társadalmának átalakulása esetében? A Dunántúl és Észak-Magyarország számos térségében korábban kibontakozott folyamatok egyszerű helyi reprodukciójáról van-e szó, amely elhalványítani látszik az Alföldön hagyományosan jelentős agrárszektor és az azt meghatározó környezeti adottságok szerepét, vagy a régió sajátos adottságai tetten érhetők a jelenleg kibontakozó folyamatokban is? Ha az utóbbi az igaz, akkor ez az adaptáció vajon milyen formában és következményekkel jelenik meg? A feltett kérdésnek gyakorlati jelentősége is van, hiszen ugyanazon fejlődési pálya megkésett reprodukciója aligha teremt *valós felzárkózási lehetőséget*. Bár az Alföld mássága bizonyos történeti korszakokban kimondottan progresszív jelentéstartalommal (is) bírt (ld. Beluszky 2001, illetve Velkey Gábor, továbbá Kovács Tibor és Vasvári Mária írásait számunkban), az államszocializmus és az átmenet időszakában a térség sajátosságai inkább hátrányként értelmeződtek. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az 1960-as és 1970-es évek alföldi dekoncentrált iparosításának mérlege: a folyamat ugyan növelte az érintett települések és térségük népességmegtartó képességét az adott kor viszonyai között, de olyan sajátos szerkezeti (kis tőkeigény, alacsony technológiai színvonal) és függőségi viszonyokat (külső döntésektől függő részlegipar) teremtett, melyek újratermelték a régió periférikus helyzetét. Ez a rendszerváltozás éveiben gazdasági és szociális krízishez vezetett (Barta 2002; Kiss 2003; Tóth 1988). A kérdésünk tehát a következő: van-e esély arra, hogy a napjainkban zajló strukturális átalakulás az évszázados periferizációval küzdő alföldi városok gazdasági és társadalmi helyzetének érdemi javulását eredményezze?

A különszám egy másik, nem kevésbé fontos apropóját azok a makroszintű strukturális folyamatok jelentik, amelyek az állam térbeli szerveződésének, működésének kereteit érintették az elmúlt évtizedekben. Az átrendeződés fontos mozzanata volt a *helyi fejlesztéspolitika lokális jellegének, beágyazottságának gyengülése*, amely elválaszthatatlanul összekapcsolódott EU-tagságunkkal és az unió területi politikájának neoliborális fordulatával, ugyanakkor erősödő városi fókuszával (Brenner 2009). Ez nem csupán az alföldi városokat érintette, viszont szelekciójukat (tovább) erősítette, hiszen saját forrásaik és intézményi kapacitásaik meghatározták mozgásterüket a fejlesztési források bevonásában (ld. Pálné Kovács 2019, illetve Bajmócy Péter és Kozma Gábor írásait számunkban). Az itt közzétett esettanulmányok is alátámasztják, hogy ennél mélyebb, alapvető hatással volt az „alföldi út” elhalványulására a 2010 után felgyorsuló *intézményi centralizációs folyamat*. Az alföldi városok társadalmának urbánus jellegét hagyományosan a közösség támogatását is élvező helyi intézmények hordozták-

erősítették, válságos időszakokban (foglalkoztatóként, a krízisek szociális hatásainak enyhítésével) szerepük különösen fontos volt (Beluszky 2001; Timár 1993). A rendszer-változás utáni években a helyi fejlesztési koalíciók a rendelkezésükre álló forrásokra és intézményi kapacitásokra építkeztek, amikor új stratégiákkal kísérleteztek a strukturális válság kezelése érdekében (Nagy et al, 2021; Timár, Velkey 2003). Az önkormányzatok többsége ugyan folyamatosan finanszírozási gondokkal küzdve próbálta fenntartani a közszolgáltatás helyi rendszereit a 2000-es években, azonban fontos intézményi tanulási-adaptációs folyamatok is zajlottak a háttérben, és a helyi intézmények továbbra is fejlesztési eszközként / forrásként jelentek meg a helyi stratégiákban. A közszolgáltatások központosított szervezésével ugyanakkor a települések elveszítették az ellenőrzést a *társadalmi reprodukció helyi keretei fölött* 2013 után, s ezzel meggyengültek a helyi kezdeményezéseket támogató kapcsolati hálók is (Hegedüs, Péteri 2015; Pálné Kovács 2019). A fenti változások jól tetten érhetőek a helyi intézményeknek az alföldi városok tereiben zajló folyamatokat alakító gyakorlataiban, így a külterületek megítélésében és szabályozásában (ld. Nagy Gábor és Vasárus Gábor írását ebben a számban), valamint a helyi demográfiai, társadalmi folyamatokra adott, távolról sem elégséges válaszaiban (ld. Forray R. Katalin és Kozma Tamás tanulmányát ugyanitt). Az olvasó számára felvetődik tehát az a kérdés is, hogy az alföldi városok megtarthatják / újjáépíthetik-e a helyi közösségeket egyben tartó szervezeteket, intézményeket, s ha lesz is erre esély a jövőben, milyen lokális (alföldi? városi?) társadalmak formálódhatnak ezek segítségével.

Tematikus számunk összesen hét írást tartalmaz, melyek között *két átfogó elemzés és öt esettanulmány* található. A cikkek elsősorban a helyi társadalom oldaláról közelítenek a felvetett problémához, amely alól igazából a népszámlálási adatok elemzésére épülő első és a települési önkormányzatok helyi adókivetési gyakorlatát vizsgáló utolsó (átfogó) elemzés sem jelent kivételt. Az esettanulmányok két, az alföldi városhálózat jellegzetességének számító problémakör köré szerveződnek. Az első három cikk középpontjában a komoly mértékű zsugorodás kihívásaival szembenező *alföldi kisvárosi (egykori mezővárosi) társadalom* 21. század harmadik évtizedében jellemző helyzete áll, míg a második két írás az inkább expanziót mutató *nagyvárosi peremek és környékek* átalakuló (*tanya-*)világára fókuszál. Különszámunk szerzőinek segítségével tehát közelebb jutunk annak megértéséhez, hogy van-e bármilyen, „alföldi” sajátossága a régió városainak a 21. század második-harmadik évtizedében, amely hatással lehet társadalmi-gazdasági hálózatokba integrálódásukra, illetve, hogy e sajátosság (megléte vagy hiánya) lehetőségként vagy korlátként értelmezhető-e az itt élők számára kedvezőbb társadalmi-gazdasági-környezeti kimenetek elérése szempontjából.

Bajmócy Péter tanulmányában az *alföldi városok helyzetének hazai településhálózaton belüli változásait* tekinti át tágabb időbeli horizonton, az 1870 és 2022 közötti népszámlálási adatok tükrében. A vizsgálat keretében a régió nagyobb településeinek 100 legnépesebb hazai település listáján elfoglalt pozíciójának bemutatására fókuszál. Fontos megállapítása, hogy az alföldi városok – a régió településhálózatának örökségéből fakadóan – felülreprezentáltan jelennek meg a listán valaha szereplő települések körében, különösen a vizsgált időszak elején voltak erősek a pozícióik. Az elmúlt másfél évszázadban folyamatos volt az alföldi városok helyzetének romlása, de a visszaesés meghatározó időszakát az 1949 és 1990 közötti évtizedek jelentik (Tóth 1988). Az agrárjellegű, jelentős tanyán élő népességgel rendelkező alföldi városoknak ugyanis nem kedvezett az iparosítást preferáló, de azt a régióban csak megkésve és korlátok között megvalósító, illetve az alföldi településhálózati sajátosságok kiiktatását (a tanyavilág felszámolását) célzó korabeli fejlesztéspolitika. Harmadik lényeges megállapítása, hogy az alföldi települések sokáig a legnagyobb létszámú, többé-kevésbé egységes, karakteres településcsoportot alkották a népességszám-változás dinamikái alapján. A rendszerváltás utáni időszakban ugyanakkor egyre kevésbé lehet egységes klaszterként beszélni az alföldi városokról a népességszám-változás alapján, mivel mind az alföldi, mind a nem-alföldi települések a korábbiaknál változatosabb fejlődési utakat jártak, illetve járnak be, a második világháború után jellemzően pozíciót veszítő alföldi / dinamikus nem-alföldi dichotómiát pedig mindinkább felülírja a budapesti agglomeráció / vidék kettősség.

Velkey Gábor írása az alföldi városok társadalmától egyáltalán nem idegen *innovációs képességekre* (Beluszky 2001) irányítja a figyelmet a „szentesi modell” elemzésével. A bemutatott fejlődési pálya egyszerre specifikus (lokális) és tipikusan „alföldi”, hiszen középpontjában az agrártermelés folyamatos megújítása áll, amely elképzelhetetlen lett volna a helyi társadalom önszerveződése, összetartása és nyitottsága nélkül. Az intenzív áruteremelő zöldségtermesztés meghonosítása, történelmi korszakokon átívelő szervezeti és technológiai megújulásai elválaszthatatlanul összekapcsolódtak a rugalmas termelési keretekkel, amelyek a termelők (a helyi társadalom különböző csoportjai) közötti megegyezésre és együttműködésre épültek. A modell lényegét jelentő társadalmi beágyazottságot a 2000-es években kibontakozó folyamatok ásták alá: egyrészt az élelemtermelés és -elosztás szervezeti kereteinek átrendeződése és globális folyamatokba (hálózatokba) történő beágyazódása a hatékonyságot és a versenyképességet fel-, a szolidaritást viszont leértékelte; másrészt az utóbbi évtizedben kibontakozó politikai centralizációs folyamat a helyi társadalmat összetartó önkormányzat működését lehetetlenítette el. A „szentesi modell” története arra világít rá, hogy a múltban, helyben gyökerező értékek elvesztése nem csupán gazdasági függőséget eredményez, de a helyi társadalom széteséséhez, az ott élők növekvő kiszolgáltatottságához is vezet.

Kovács Tibor és Vasvári Mária egy számottevő zsugorodást mutató, tradicionális nagykunsági (egykori) mezőváros, *Kisújszállás kultúrára alapozott helykeresési kísérleteivel* foglalkoznak cikkükben. Bemutatva a kisváros elmúlt évszázadokban befutott fejlődési pályáját, a várost ért kihívásokat és az ezekre adott válaszokat, arra a következtetésre jutnak, hogy napjaink válságokkal terhelt, globalizált világában a lokalitás, a helyi kultúra és identitás újratemtése, illetve „eladhatóvá” tétele, az erre alapozott városfejlesztés jelentheti a megoldást, a település válságállósága (rezilienciája) erősítésének eszközét. Ezt akkor is érvényes megállapításnak tartják, ha a korábbi „pozitív diszharmónia” (Beluszky 2001), mely az alföldi (kisvárosi) gazdaság és társadalom fejlettsége között az utóbbi javára sokáig fennállt (parasztpolgári-mezővárosi fejlődés, relatíve fejlett mezővárosi intézményhálózat, a reformált egyház haladó-polgári irányzatainak jelenléte, nagyfokú társadalmi mobilitás, innovatív paraszti mentalitás stb.), itt is elolvadni látszik az elmúlt évtizedek demográfiai eróziója következtében. Áttekintve a Nagykovács Kulturalis Fővárosa „projekt” főbb elemeit, illetve feltárva a helyi véleményformálók város kulturális adottságairól, gazdasági helyzetéről és településmenedzsmentjéről alkotott képét, a kultúrára alapozott megújulás és identitásépítés a meglévő fejlődési alternatívákat (több lábon állást) támogató horizontális koncepcióként jelenik meg írásukban. Kultúra-értelmezésük – ennek megfelelően – túlmutat a kulturális gazdaság szűkebb értelmű fogalmán. Minden fizikai és szellemi erőforrást a kultúra részeként kezelnek, megközelítésükben a „kultúra az, amit az ember hozzáadott a természethez”.

Forray R. Katalin és Kozma Tamás cikke zárja a kisvárosi esettanulmányok sorát. Írásuk az alföldi városi társadalom egy meghatározó rétegének, a cigányságnak a helyzetére fókuszál. A népcsoport alföldi megjelenése az idők homályába vész, de az rekonstruálható, hogy korábbi (vándorló) életmódjuk végleges feladására a 19. század második felében, illetve a 20. század elején kerülhetett sor. Hangsúlyozzák a szerzők, hogy tradicionális szervezeteiknek, nyelvüknek és kultúrájuknak már akkor megfigyelhető felbomlása, háttérbe szorulása miatt nem lehet elkülönült csoportként beszélni az alföldi cigányságról a hazai cigány/roma társadalmon belül. A mezőtúri esettanulmány a *helyi cigány/roma társadalom kétféle fejlődési útját* mutatja be. Az egyik a helyi önkormányzat és a környezetében működő civil szervezetek hátrányos helyzetű társadalmi csoportokat felzárkóztatni kívánó, iskolai tehetséggondozásra és iskolán kívüli rendezvényekre egyaránt alapozó „cigánypolitikája”, a másik pedig a felzárkózás egyéni és kisközösségi (családi-rokonsági) útja, melyet a szerzők „középosztályosodásként” írnak le. A kétféle út differenciáltan jelenik meg a kisváros magyarcigány és oláh-cigány közösségeiben: míg előbbi a „cigánypolitika” fő célcsoportja, utóbbira inkább jellemző a középosztályosodás. Az oláh-cigányok közül kerülnek ki a kisváros roma vállalkozói és tisztségviselői,

a helyi roma értelmiség. Miközben őrzik hagyományaikát és identitásukat, a magyarokkal házasodás révén elindultak a társadalmi integráció (asszimilációs) útján, amit a tehetősebb családok városközpont közelébe történő költözése is kifejez. Eltérő stratégiáik egymástól megfigyelhető elzárkózásukban is kifejeződnek, miközben mindkét csoport jövője, társadalmi felemelkedésének sikeressége összekapcsolódik városuk helykeresésének, megújulásának eredményességével (Forray, Kozma, Molnár 2016).

Nagy Gábor tanulmánya átvezet bennünket a terjeszkedő nagyvárosi térségek világába. A szerző a *sztépterületi (dekoncentrációs) folyamatokat* boncolgatja, amelyek Kelet-Közép-Európában is immáron évtizedek óta formálják a városi tereket (ld. Kovács et al. 2022; Hardi 2022). A Szegedre fókuszáló – de több vonatkozásban Debrecenre is kiterjesztett – elemzés a területhasználat változásán, a lakásállomány mennyiségi és minőségi paraméterein, továbbá a lakosságszám térbeli dinamikáján keresztül mutatja be a városok közigazgatási határain belül zajló átrendeződéseket. Rámutat arra, hogy a városperemi területek erősen differenciálódtak az utóbbi két évtizedben; a belterületről a peremekre kiköltözők sokkal nagyobb területen találnak városi életminőséget kínáló lakóhelyet, miközben a központtól távolabb eső külterületen (tanyákon, egykori zártkertekben) a megújulás erősen szelektív. A város-vidék peremzóna átalakulásának motorja – a globális piaci folyamatokon túl – az állami lakáspolitiká, továbbá a helyi önkormányzatok területhasználat-szabályozása (az „egyéb belterület” kiterjesztése), amelyek egyszerre ösztönözték az új építkezéseket, a felújítást / modernizációt, illetve a meglévő épületállomány konverzióját. A szerző ugyanakkor azt is hangsúlyozza, hogy a folyamatok nem vezettek az alföldi városokra jellemző térstruktúrák teljes eltűnéséhez. Ennek alapvetően az az oka, hogy az önkormányzatok élnek a nagyméretű külterületek nyújtotta lehetőségekkel, fejlesztendő tartalékterületként tekintenek ezekre: ezért (is) a szuburbanizációs folyamatokat nagyobb mértékben sikerült/sikerül a közigazgatási határaikon belül tartani.

Követve az alföldi településkutatások egyik markáns irányvonalát (ld. például Becsei 2015; Bácskainé Pristyák 2017; Csatári, Farkas 2018; Molnár 2003; Nagy, Dudás, Bodnár 2016), Vasárus Gábor is a *külterületek átalakulásán* keresztül próbálja megragadni az alföldi városok társadalmi-térbeli folyamatait. Szegedi és kecskeméti terepi kutatásokra épülő írásában egyrészt ő is rávilágít arra, hogy az alföldi városok népességmozgásait – még a globális termelési hálózatokba beágyazódó, gazdasági szempontból dinamikus, nagyobb centrumok esetében is – jelentős mértékben határozza meg sajátos településmorfológiájuk. Ugyanakkor azt is bemutatja, hogy miként folytatódott az utóbbi években a külterületek differenciálódása, társadalmi és beépítési/területhasználati szempontból. A tanyák Vasárus által tárgyalt társadalmi-térbeli polarizálódási

folyamatai és a területhasználat jogi-szabályozási kereteinek átalakulása és ellentmondásai világossá teszik, hogy az alföldi városok nem rendelkeznek megfelelő eszközökkel ahhoz, hogy a szuburbanizáció által nem érintett, elszegényedő és fizikailag hanyatló külterületi helyeken lakók helyzetén számottevően javítsanak. A külterületek tehát továbbra is elsősorban az ingatlanpaci szereplők (fejlesztők, bankok, az állami lakáspolitikai és az ezekre reagáló önkormányzati szabályozás) játékterei maradnak, az alföldi morfológiai jegyek pedig tovább halványulnak (pl. egyre több tanya tűnik el), társadalmi tartalmuk végleg megváltozik.

Alföldi városokról szóló tematikus kiadványunk zárótanulmánya, *Kozma Gábor helyi önkormányzatok adókivetési gyakorlatát*, az alkalmazott helyi adófajták és adóértékek időbeli változását is elemző írása ismét tágabb perspektívából tekint az alföldi városok világára. Összehasonlító jellegű vizsgálatának három fontos tanulsága van. Egyrészt az alföldi városok helyi adóztatási tevékenysége elmarad intenzitásában az Alföldön kívüli városok átlagától. Másrészt a régió városhálózatában is érvényesülnek a helyi adóztatás hierarchiaszintektől (lakosságszámtól és városi funkciók összetettségétől) függő különbségei, jellemző a nagyobb városok szigorúbb adókivetési gyakorlata. Harmadrészt a mezővárosi múlttal rendelkező települések helyi adóztatása kiemelkedik az alföldi átlagból. A szerző értékelése szerint az adókivetési gyakorlatok e mintázata a regionálisan és településhierarchia mentén létező társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségeket (a kisebb adóerővel bíró szereplők mérsékeltebb terhelését), másrészt – a külön kiemelt, mezővárosi múlttal bíró települések esetében – a történelmi hagyományok, a saját erőre támaszkodás tradícióját (Beluszky 2001) tükrözi vissza.

A tanulmányok tehát az alföldi városok még többé-kevésbé létező, de egyre inkább *halványuló sajátosságaira* hívják fel a figyelmet, amelyek egyszerre *következményei és alapjai* e települések különböző hálózatokba, régió kívüli térbeli folyamatokba és hierarchiákba történő bekapcsolódásának. Az alföldi jelleg gyengülése nem minden esetben jelent hátrányt, de azon társadalmi sajátosságok (önszerveződés képessége, iskolázott és innovatív helyi társadalom, erős kulturális alapok stb.) eltűnése, amelyek a helyi városfejlesztési stratégiák alapját jelenthetnék, erősíti az itt élők kiszolgáltatottságát és – különösen a kisebb településeken – aláássa a lokális kezdeményezéseket. Az eddigi kutatások és e különszám tanulságai alapján is kijelenthetjük, hogy a helyi adottságokra és erőforrásokra építkező, „*place-based*” fejlesztéspolitikák megalapozásához további vizsgálatokra, többek között a komplex szemléletű Alföld-kutatások (ld. például Csatári, Timár 2002) hagyományainak folytatására van szükség.

Irodalom

- Bajmócy P. (2023): A hazai településhálózat átalakulása 1870 és 2022 között a 100 legnépesebb város jellemzői alapján, különös tekintettel az Alföldre. *CITY.HU Várostudományi Szemle*, 2., 15–40.
- Barta Gy. (2002): *A magyar ipar területi folyamatai 1945-2000*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs
- Bácskainé Pristyák E. (2017): Adalékok a nyíregyházi tanyabokrok kialakulásához és fejlődéséhez. *Történelmi Földrajzi Közlemények*, 3–4., 165–182.
- Becsei J. (2015): A tanyaprobléma ma. *Településföldrajzi Tanulmányok*, 2., 5–23.
- Beluszky P. (2001): *A Nagyalföld történelmi földrajza*. Dialóg Campus, Budapest
- Brenner, N. (2009): Open questions on state rescaling. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 1., 123–139. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsp002>
- Csatári B., Farkas J. Zs. (2018): Az alföldi tanyák változó szerepe a településszerkezetben. *A Falu*, 3., 33–48.
- Csatári B., Timár J. (szerk.) (2002): *Területfejlesztés, rendszerváltás és az Alföld*. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest
- Dawley, S., MacKinnon, D., Pollock, R. (2019): Creating strategic couplings in global production networks: regional institutions and lead firm investment in the Humber region, UK. *Journal of Economic Geography*, 19., 853–872. <https://doi.org/10.1093/jeg/lbz004>
- Forray K., Kozma T. (2023): A cigányság átalakulásának útjai. Egy alföldi kisváros esete. *CITY.HU Várostudományi Szemle*, 2., 93–109.
- Forray R. K., Kozma T., Molnár E. (szerk.) (2016): *Mezőváros új szerepben*. Új Mandátum Kiadó, Budapest
- Gál Z., Lux G. (2022): FDI-based regional development in Central and Eastern Europe: A review and an agenda. *Tér és Társadalom*, 3., 68–98. <https://doi.org/10.17649/TET.36.3.3439>
- Hardi T. (2022): A szuburbanizáció és az urban sprawl vizsgálata a beépített felszínek terjedése alapján: Budapest, Bukarest, Pozsony. *CITY.HU Várostudományi Szemle*, 3., 75–98.
- Hegedüs, J., Péteri, G. (2015): Közzszolgáltatási reformok és a helyi önkormányzatiság. *Szociológiai Szemle*, 2., 90–119.
- Kiss É. (2010): *Területi szerkezetváltás a magyar iparban 1989 után*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs
- Kiss J. P. (2003): Az alföldi városok fejlődésének adottságai az 1990-es évek új feltételrendszerében. – In: Timár J., Velkey G. (szerk.): *Várossiker alföldi nézőpontból*. MTA RKK ATI – MTA Társadalomkutató Központ, Békéscsaba–Budapest, 39–54.
- Kovács T., Vasvári M. (2023): Az „alföldiség” karakterisztikája a Nagykovácsban. Kisújszállási esettanulmány. *CITY.HU Várostudományi Szemle*, 2., 67–92.
- Kovács Z., Farkas J. Zs., Lennert J., Szabó B., Egedy T. (2022): Az urban sprawl (városi szétterülés) és a területhasználat változásának vizsgálata a budapesti városrégióban – múlt, jelen, jövő. *CITY.HU Várostudományi Szemle*, 3., 53–74.
- Kozma G. (2023): Az alföldi városok helyi adó kivetési gyakorlata 1997 és 2023 között. *CITY.HU Várostudományi Szemle*, 2., 155–175.
- Lengyel I., Varga A. (2018): A magyar gazdasági növekedés térbeli korlátai – helyzetkép és alapvető dilemmák. *Közgazdasági Szemle*, 5., 499–524. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2018.5.499>
- Molnár M. (2003): Területi mobilitás a nagykovács tanyavilágban. *Alföldi tanulmányok*, 19., 99–110.
- Nagy G. (2023): A közigazgatási határon belül zajló szuburbanizációról másképp – többdimenziós megközelítés Szeged példáján. *CITY.HU Várostudományi Szemle*, 2., 111–134.

- Nagy G., Dudás G., Bodnár G. (2016): „Megfogyva bár...” Egy tanyafelmérés tanulságai Békés megyében. *Tér és Társadalom*, 1., 93–111., <https://doi.org/10.17649/TET.30.1.2721>
- Nagy, E., Gajzágó, G., Mihály, M., Molnár, E. (2021): Crisis, institutional change and peripheral industrialization: Municipal-central state relations and changing dependencies in three old industrial towns of Hungary. *Applied Geography*, 136. Paper: 102576 <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2021.102576>
- Pálné Kovács I. (2019): A magyar önkormányzatok korlátai a helyi gazdaságfejlesztésben. *Tér és Társadalom*, 2., 3–19. <https://doi.org/10.17649/TET.33.2.3088>
- Timár L. (1993): *Vidéki városalakók*. Magvető, Budapest
- Timár J., Velkey G. (szerk.) (2003): *Várossiker alföldi nézőpontból*. MTA Társadalomkutató Központ, Békéscsaba–Budapest
- Tóth J. (1988): *Urbanizáció az Alföldön*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Vasárus G. (2023): Tanyáink szerepe a városfejlődésben: kecskeméti és szegedi példák. *CITY.HU Várostudományi Szemle*, 2., 135–153.
- Velkey G. (2023): A „szentesi modell” túlélési esélyei. *CITY.HU Várostudományi Szemle*, 2., 41–65.